

Soví noc

Text: Monika Tošenovská, Monika Vraštilová

Sluňákov

Centrum ekologických aktivit
města Olomouce, o.p.s.

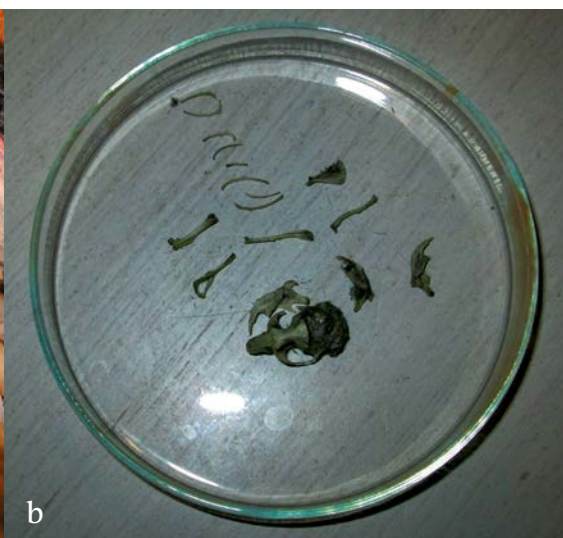

Je temná noc. Vdechnu ostře studený vzduch, choulím se do kabátu, ale zima mi není. Zahřívá mě napětí a očekávání. Mám oči otevřené doširoka, aby si trochu přivykly na tmou. Uši mám nastražené. Slyším kolem sebe spoustu tichých vzrušených hlasů a křupavých kroků – nejsem tu totiž sama. Spolu s kolegy ze Sluňákova a partou dalších nadšenců – našich návštěvníků – jsme se vydali ve stopách našeho průvodce do blízkého lesa pátrat po sovách. Kéž bychom z dále zaslechli tajemné houknutí, nad hlavami zahlédli mávnutí sovích křídel nebo dokonce pocítili někde blízko závan vzlétnoucího nočního strážce lesa...

Tak takhle nějak to probíhá, když se na Sluňákově pořádá každoroční akce zvaná Soví noc. Koná se pravidelně začátkem března (pro více informací se podívejte na <https://slunakov.cz/akce-pro-deti-a-rodice/>; <https://slunakov.cz/news/>; <https://www.facebook.com/slunakov/>; https://www.facebook.com/pg/dumprrodyLP/events/?ref=page_internal). Její důležitou součástí a neobyčejným zážitkem je právě výprava do noční přírody s odborníkem České společnosti ornitologické, který nás celým společným večerem provází a „nakaží“ nás svým nadšením a zvědavostí. Společná soví noc začíná na Sluňákově ve vstupní hale, kde je nachystáno několik

zábavných aktivit pro děti i hravé dospělé. Někdy je možné si tu v infocentru při této příležitosti nakoupit i soví suvenýry – plyšové houkací sovy, trička se sovím potiskem, soví odznáčky... Veselé hry vás nejen příjemně naladí, ale také se při nich o sovách mnohé dozvíte. Věděli jste třeba, jakým smyslem vlastně sovy umí odhalit svou kořist? Tušíte, jak na to, abyste své oči přivykli tmě a dokázali toho v temnotě víc odhalit? Viděli jste už někdy pod mikroskopem soví pero či rozebraný soví vývržek s nestravitelnými částmi kořisti? Slyšeli jste už rozdílné hlasy různých druhů našich sov?

a) Rozebírání sovích vývržků pod mikroskopem; b) soví vývržek po rozebrání (archiv Sluňákova, Evžen Tošenovský)

Rozeznat soví hlasy není tak jednoduché, jak se může zdát. Ale s trochou nácviku předem si jistě přímo v terénu poradíte. Všechno to houkání, kvílení, pípání, syčení a skřeky mohou být totiž různé nejen podle toho, se kterým druhem sovy jste se právě setkali, ale také podle toho, jestli se jedná o samce či samici, nebo podle toho, co se

zrovna sova snaží sdělit – zda zrovna obhazuje teritorium, volá partnera, domlouvá se s mláďetem nebo třeba vydává výstražný signál... Mnohé z těchto zvuků zní přímo strašidelně, a tak je seznámení s nimi předem na místě. Své uši na ně můžete natrénovat a přivyknout třeba zde: <https://www.rozhlas.cz/hlas/sovy/>.

✓ Odkud letí?

Zkuste se stát na chvíli drobnou myškou, na kterou číhá nebezpečí v podobě sovy, která je na lovu. Odkud asi přiletí? K této hře budete potřebovat kamaráda – jeden z vás si zaváže oči šátkem, druhý se postaví naproti a vezme si do ruky vějíř (nebo hromadu papírů – něco, čím se dá udělat průvan) a mávne jím. Úkolem „myšky“ je ukázat, z jakého směru sova přiletěla. Podařilo se vám to? Není to úplně jednoduché, že? Určitě se vystřídejte a vyměňte si role.

✓ Nakrm soví mláďata

Vyrobte si z roliček od toaletního papíru (vata, barevný papír, lepidlo) roztomilá soví mláďata a vložte je do sovího „hnízdka“ v soví budce (před tím, než ji vyvěsíte skutečně do přírody nebo v budce či dutině vyrobené jen tak z kartonové krabice). Jako potravu pro sovičky můžete použít buď vyrobené myšky (třeba ze skořápek z vlašských ořechů), nebo vytištěné fotografie různých typů soví potraviny (sovy se neživí jen čistě myšmi!) nebo jen jednoduše třeba barevné papírky/víčka od pet lahví/kaštiny... Potravu rozmístíte v terénu (venku nebo v místnosti; nějaká kořist může volně „pobíhat“ v prostoru, jiná může být skrytá pro hledání) a vybíhejte střídavě s kamarádem jako máma a táta od soviček do terénu hledat potravu. Potravu chyťte do zobáku z dřevěných kuchyňských kleští nebo jen tak do ruky a doneste hladovým mláďátkům. Proběhnete se, protrénujete hledání a orientaci a také svou zručnost při chytání.

✓ Jak vidět ve tmě

Je to lákavá představa vidět dobře v noci! Naše oči můžeme aspoň trochu natrénovat. Zapalte si svíčku, zhasněte všechna světla a jednu nebo dvě minuty se dívejte do plamínku, ale pouze jedním okem (druhé si zakryjte rukou). Potom se otočte pryč od svíčky a oběma očima se podívejte do tmy. Vidí obě oči stejně? Umíte popsat rozdíl? Oči si ve tmě musí pořádně zvyknout, aby byly schopny něco vidět. Když tomu dáte dostatek času, budete překvapeni, co všechno vaše oči uvidí. Víte, kdo podobně trénoval? No přece piráti – nosili vždy jedno oko zakryté.

✓ Slyšíš kořist?

Na tuto hru budete potřebovat víc kamarádů. Utvořte kroužek a rozdejte si čísla (tolik čísel, kolik je dětí). Jeden z vás si stoupne doprostřed kroužku a zaváže si oči. Stane se z něho sova. Jeho úkolem je vyvolat vždy dvě čísla. Děti s vyvolanými čísly (kořist) se pokusí vyměnit místa, aniž by je sova uprostřed slyšela a chytila. Bude kořist úspěšná a unikne, nebo ji sova uloví?

Ukázka her „Odkud letí?“ a „Nakrm soví mláďata“ (archiv Sluňákova); vzor soví masky pro výrobu (Monika Vraštilová)

✓ Soví maska

Zkuste se proměnit v sovu. Na soví masku budete potřebovat tvrdý papír, tužku, pastelky, nůžky, tenkou gumičku a spoustu fantazie. Potom můžete s kamarády vylétnout!

Přednáška odborníka ČSO a ukázka handicapovaných sov s možností se pod dohledem sovy šetrně dotknout (Foto Monika Tošenovská, Evžen Tošenovský)

Ještě než se vydáme ven pátrat po sovách, sejdeme se ve slunákovském sále, kde si poslechneme spoustu zajímavých informací ze života sov i nějaké ty poutavé soví „klepy a drby“ od odborníka ČSO. Slyšeli jste třeba už, že sovy létají zcela neslyšně, aby svou kořist nevyplašily, a to díky speciálnímu uspořádání měkkoučkému peří? Víte, že soví „uši“ nahoře na hlavě vůbec nejsou uši, ale jen odstávající peříčka (slouží spíše k maskování při odpočinku za dne a signalizaci/komunikaci), zatímco skutečné uši jsou jen nenápadné otvory skryté pod peřím po stranách hlavy? Navíc tyto otvory jsou na hlavě sovy asymetricky umístěné, což umožňuje daleko přesnější zaměření, odkud zvuk vydávaný kořistí vychází. A jestlipak víte, že naše sovy jsou vlastně tak trochu lajdáci, protože si vůbec nestaví hnízdo? V již existující kotlině či dutině ve stromě si jen „vyvrtní“ hnízdní kotlinku a upustí nějaké to peříčko. Výr velký dokonce klade svá vejce stroze přímo na skalnatý výběžek a sova pálená používá jako podklad pod svá vejce jen zdivo či slámu na půdách lidských stavení. Zajímavé je, že vejce sov se líhnou postupně, takže mláďata jsou pak různě stará. Tušili jste třeba také, že sova Hedvika z Harryho Pottera byla vlastně sameček sovice sněžné? Samice a samec tohoto druhu se totiž na první pohled liší zbarvením peří.

Velkým lákadlem je také ukázka handicapovaných sov ze záchrané stanice Ornis při Muzeu Komenského v Přerově (<http://www.ornis.cz/zachranna-stanice>), se kterou spolupracujeme. Na vlastní oči se tak můžeme pokochat vznešenou krásou těchto živočichů, zadívat se jim do moudrých očí, přesvědčit se, že opravdu umí bez námahy otočit hlavu až o 270°, žasnout nad velikostí a dokonalostí roztaženého sovího křídla, poslechnout si, jak klapají zobákem a výstražně syčí, když se jim něco nelíbí... a dokonce se opatrně dotknout hebkého sovího peří!

Poslechneme si také, proč tu vlastně s námi handicapované sovy jsou – co se jim stalo a proč a hlavně jak je možné tomu předcházet.

Pro někoho trochu strašidelná a pro někoho ohromně roztomilá – soví mláďata, která se podařilo v záchrané stanici Ornis odchovat a vypustit zpět do přírody; nahoře sova pálená (Foto Jiří Polčák), dole puštík obecný (Foto Jaroslav Malý)

Dozvíme se určitě něco i o probíhajících projektech ČSO, které se sov týkají. Např. loňský rok byl vyhlášen rokem sýčka a cílem kampaně bylo poukázat na skutečnost, že naše sovy (nejen tento druh) z přírody bohužel rychle mizí a viníkem je často právě člověk a jím způsobené změny krajiny, v poslední době zejména té zemědělské. Snad tomu ale lze zabránit, pokud si to lidé včas uvědomí a budou se snažit o praktická preventivní opatření a ochranu ohrožených druhů. Více jste si o tomto mohli přečíst i v Ptačím světě č.1/2018 nebo na <http://www.birdlife.cz/ptak-roku-2018-sycek-obecný/>.

Jeden z trvalých handicapovaných živočichů v záchranné stanici Ornis – kalous pustovka – dokazuje, že i sovy se umí různě tvářit. Možná i proto jsou nám lidem tak blízké... (Foto Jiří Polčák, Jaroslav Malý)

Vyvrcholením večera je společná výprava do přírody v blízkém okolí Sluňákova. Cestou se ještě dozvíme několik dalších zajímavostí o tajemných strážcích noci, ale hlavně se budeme snažit ztišit a se zbystrěnými smysly „číhat“ na naše „úlovky“. Pomůže nám i nahoukávání odborníkem – a umí to nejen s využitím nahrávky, ale také svou vlastní pusou a rukama! Možná se to od něj naučíte. Vždy je ale dobré nejdřív poslouchat a nahoukávání (odborně se označuje jako provokace nahrávkou) používat jen velmi opatrně a jen pod dohledem zkušeného odborníka (zvířata totiž tímto vždy „zdržujeme“ od toho, co potřebují dělat a zbytečně je proto tímto nikdy nevysilujeme!). V období února března v našich zeměpisných podmínkách probíhá páření většiny druhů sov a jejich hnízdění (zakládání snůšek), a tak se dají samice nalákat houkáním samců a další samci tímto houkáním vyprovokovat (houkání slouží zejména k označení teritoria). Přesto si musíme připustit, že by byla vlastně velká náhoda a štěstí dnes sovu zaslechnout či zahlédnout. Přece jen jsou to velice tajuplní, nenápadní, plaší

a ostražití obyvatelé přírody a také ne každá noc je pro jejich pozorování příhodná – záleží na povětrnostních podmínkách, jak moc je jasná obloha, jaká je teplota... Avšak nejednou jsme už měli úspěch! Snad i tentokrát budeme mít štěstí. Každopádně ta neopakovatelná zkušenost a silný zážitek stojí za to! Přijďte se k nám tedy letos nebo některý následující rok přidat. A jestli máte odvalu, vydejte se na takovou pátračku také sami – jen s rodinou či malou partou kamarádů. Přece jen je to ještě úplně jiný zážitek a šance na „úlovek“ bude bez rušení davem mnohem vyšší!

Vycházka s odborníkem ČSO za sovami do terénu v blízkém okolí Sluňákova a ukázka handicapované sovy (Foto archiv Sluňákova)

Soutěž

Jak se jmenuje nejmenší sova hnízdící v ČR? Odpovědi zasílejte na monika.tosenovska@slunakov.cz. Vyrolovaný výherce dostane malé soví překvapení! Pokud navíc přijdete na naši soví noc a přinesete nám jako dárek s sebou svůj vlastní originální soví výrobek (předejte na našem infocentru ve vstupní hale), malá odměna vás nemine.